

1. טור (עמוד תלג) כ"ט
 ה"ט מרובע: כ"ט
 תרעה 4. מנימה דרבה
 שנת כ"ג [מ"ג]
 3. שם עולה ודל
 פשטא:

הכמת שלמה

(ש"ס) יש מי שאומר שאין להוסיף עליו כדי לבטל. וכן מה שכתבתי לטוב מה שכתבתי בשם מק"ב בש"ס וידע סימן פ"ט נדון שזמן אחרות פ"ט הדין היטב:

הגהות והערות

יד אולי צ"ל 'למטה'
 [מ"ק ד] עין קף חיים
 ק"מ טו ומקור חיים
 [מק"ב]:
 טו תוקן ע"פ מ"ק טל
 הלכות שרד:
 טו עין עור סימן טו
 סעיף י' נכונה:
 תרעה 4. כמב' ד"ל כמ"ל:
 3. נראה דיש כאן שיעור
 מלשון הפע"ל וצ"ל א"ל א"ל
 שזמן זה משמע כמסומן
 הע"ג נ"מ"ל [מ"ק טו]
 ונראה דיש כאן שם הל'
 טו כשם הלא"ה והלמן
 לאמר מותר שמשם מותר
 יס לומר כה"ל גונא ודאי
 אסור לשמש לאורה וכו':
 ג) עין שם מ"ל א"ת כ'
 ואלו לא ובסוף חלק ג'
 ד) עין שם ח"מ ג':

יא ושורפו. ואסור להניחו י"י בכלי מאוס לשהומו לשנה הבאה, דחיישינן לתקלה (טור סוף הסימן י"ט ע"י). ועיין ביו"ד סימן נ"ו [מ"ק י"ה נהנה]: יב שאין להוסיף וכו'. ואלא דמי לסימן מק"ו סעיף ב', דהתם אין נהנה ממנו עד אחר ציעורו, מה שאין כן הכא

דנהנה ממנו בשעת ציעורו אסור לבטלו (טור עמוד תלג). ועיין ביו"ד סימן ל"ט סעיף ו' (י"י) דיש ממירין, ולכן כתב כאן ויש מי שאומר וכו'. ועיין בש"ך שם [מ"ק י"ט]. ואפשר דהכא חמיר טפי, כיון דהוי דבר שיש לו ממירין (י"י) דמדינה * מותר לשהומו לשנה הבאה והוי דומיא דממין, עיין ביו"ד סימן ק"ב [מ"ק ד נהנה]:

תרעה א נר חנוכה. ואם יש לו נר אחד לנימו סג, ויקח המותר לנר חנוכה: **ד** ב ש"ו ש"ו ביתו. שמלמדיהם לישב

בחדש (רש"י שנת כ"ג, כ ד"ה ט"ו ב"ה). * ואפשר דזמן הזה שמלמדיהם כפניו יקנה נר חנוכה ואע"פ כן לא יבזבזו. ואע"פ שאסור לכתוב לאורה, מכל מקום כיון דאי אפשר צענין אחר הוי כשעת הסכנה דמניחו על שלחנו, אע"פ שעל כרחו משתמש בו, כמו שכתב הר"ן [שם ב, כ ד"ה מו רנ"ג נר חנוכה מלמדיהם], הכא נמי כן. והוא הדיו כחול מי שאין לו אלא נר אחד: **ג** יקנה לנר חנוכה. היינו נר אחד, והמותר ליון קידוש:

מדורה יא (י) ושורפו בפני עצמו שהרי הוקצה למצותו ואם נתערב בשמן אחר ואין ששים לבטלו (י) יש מי שאומר (ד) יב שאין להוסיף עליו כדי (י) לבטלו:

סימן תרעה

נר של שבת קודם לנר של חנוכה. ובו סעיף אחר: **א** מי שאין ידו משנת לקנות א נר (א) חנוכה ונר שבת יקנה נר שבת (א) משום ב (ב) שלום ביתו: (ועיין לעיל * סימן קכ"ג סעיף ג'): * ואם יש לו לשל שבת ואין לו לנר חנוכה וליין לקידוש היום (ב) ג (א) יקנה לנר חנוכה * משום פרסומי ניסא: הנה והוא הדיו נר חנוכה קודם ליון הכדלה (ועיין לעיל * סימן רל"ו סעיף ה'): **ב**

[מ"ק ג] לקידוש קודם לנר חנוכה. נראה דהיינו שאר לרבי סעודה כגון מבשילין, וקראוהו בגמרא בפירי ערבי פסחים [ק"ה א] כבוד יוס, אבל הפת דלחם משנה הוא קודם ליון קידוש, דהא לחם משנה לכולי עלמא דאורייתא, כדאמר ר' אבהו כפרס כל כחשי [שבת ק"ה, ב] דכתיב [שמות טו, כג] לחם משנה. ושלם סעודות גם כן דאורייתא, ופת צענין, כדאיתא בסימן רע"ד [מ"ק ד], וא"כ כל שכן שהוא קודם לנר חנוכה שאינו אלא מדרבנן, כן נראה לי:

דרך י"ח למהריק"ש

תרעה כמ"ק ועיין סימן רל"ו דין ה' וסימן קכ"ג דין ג':

מהצית השקף

ביו"ד סימן ק"ב [מ"ק ד מהנה] דבטל, ולא מקרי דבר שיש לו מתירין דהא מותר לצלי משום דלצלי לא נאסר מעולם, יש לומר גם כן כגומר לעיל, נהי דאין קיימא לן הואיל ולא נאסר לאותו דבר מעולם לא מקרי דבר שיש לו מתירין, מכל מקום הלא דעת הרבה פוסקים דכהאי גוונא מיקרי דבר שיש לו מתירין, ובשר שנשחטה ג' ימים בלי מליחה אינו בטל, ונהי דלא קיימא לן כוותיהו, מכל מקום לענין להוסיף עד ששים, כיון דכלאו הכי ימי מחמירים להוסיף, החמיר הרב ב"י, כגומר לעיל. גם אינו דומה לבשר ששהה ג' ימים בלי מליחה, דהתם ודאי יש לומר דלא נאסר כי אם לבישול ולא לצלי, אבל הכא עכ"פ להדלק נאסר, ויש הדלקה שנאסר יש לו היתר. אולם בגוף הדין שכתב המתובר שאין להוסיף עליו כדי לבטלו, היה נראה לכאורא דוקא לבטלו אסור, דהיינו שהשמן של נר חנוכה יהיה גם כן מותר, כיון כל איסור שנחטב ונתבטל. אבל מכל מקום אפילו ליכא ששים, מכל מקום מותר להדליק השמן התערבות, וידליק עד שיסאר כדי ששמן של נר חנוכה, דהא בשמן שנשתתיר מנר חנוכה אין בו משום כיווי מצוה, כי אם אסורו משום דהוקצה למצותו ואסור בהנאה (ועיין לעיל סימן תרע"ג במ"א ס"ק י"א), והא מבוואר לעיל סימן רע"ו סעיף ד' ח"ל, וכן אם נתן גוי שמן בנר הדולק מותר להשתמש עד כדי שיכילה השמן שיהיה בו כבר, ואחר כך אסור, עכ"ל. הרי דכל זמן שאין צריך להנאת שמן האסור, דכלאו הכי היה דולק שמן היתר, מותר ליהנות מאורו. הוא הדין הכא, כל זמן שהיה דולק שמן היתר מותר להשתמש לאורו, ולא אסר להוסיף כי אם כדי לבטל שמן האסור שגם הוא יחזור להיות על ידי ביטול. ואולי יש לחלק, ודאי בדבר לח יש ביולה, ובכל מעט שמן שדולק יש בו קצת משמן האיסור. אלא דבסימן רע"ו דכבר היה דולק בהיתר ובא הגוי והוסיף עליו שמן מרעהו, לאו כל כמותיה דגוי לאסור על הישראל, אף דגם שמן של הגוי דולק עתה מעט, כיון דעכ"פ בלי שמן של גוי היה דולק, ואין הישראל נהנה ממשע הגוי. מה שאין כן הכא דרע"ג אין השמן דולק, וכשבא להדליק יבער גם משמן האיסור עם שמן היתר, דהא יש ביולה, וזה אפשר אסור. אלא דלפי זה אדרבא, יהיה מותר להדליק עד שיכילה כל השמן, דמה שכתוב בסימן תרע"ג בהג"ה דאם נתערב נר חנוכה בנר אחר מותר להדליק שניהם יחד ולהשתמש לאורן, דהא יש נר אחד של היתר, ומצד תוספת אור של נר האסור לא חיישינן, עיין שם במ"א ס"ק י"א, וצריך לחלק, דבסימן תרע"ג דעל ידי נר האסור אינו דולק [מ"ק

י"א) ושורפו כ"ו. דחיישינן לתקלה. דאפילו הוא בכלי מאוס ראוי להדלקה, והא גם ההדלקה אסורה: ועיין ביו"ד סימן נ"ו. דחיישינן דהדלקה להשהות י"ב חדש, והוא זמן ארוך, דחיישינן לתקלה כנתיים: (מ"ק י"ב) שאין להוסיף כ"ו. ואלא דמי לסימן מק"ו. בעצום שנשור מן הדקל לתוך התנור ביום טוב שהן מוקצה ואסורים, מרבה עליהם עצים מוכנים ומדליקין: ועיין ביו"ד סימן ב"ט סעיף ד' דיש מתירין. באיסור דרבנן, נהי דאין מערבים אותו לכתחלה, מכל מקום אם נתערב ממילא ואין בתערובת ששים כדי לבטלו, כתב הרב ב"י שם [בבב"ד ס"ח דכהאי גוונא ששים: ועיין בש"ך שם. שהקשה על הרב ב"י, דבבב"ד ס"ח דכהאי גוונא מותר להוסיף, וכאן בנר חנוכה כתב דיש מי שאומר שאין להוסיף: ואפשר כ"ו והוי דוכתיב דהמין עיין ביו"ד סימן ק"ב. דיש אומרים דהמין מיקרי דבר שיש לו מתירין, דאפשר להשהות עד אחר הפסח ויהיה מותר, דקיימא לן [רמב"ם חמץ וטע"א א, ד] כרבי שמעון [פסחים כ"ה, ב] דהמין לאתר הפסח [מדאורייתא] מותר. וכתב הר"ן פרק כל שעה [ש"ס ב ד"ה ואין אף על גב דהב דבר שיש לו מתירין אינו בטל, הוא דוקא כשעיקר האיסור יש לו מתירין, והמין בעינא לאחר הפסח, אלא משום שנתערב, דהמין על ידי יהיה לחמץ היתר לאחר הפסח, וכן ל' א] דמותר לאחר הפסח, וכהאי גוונא לא מיקרי דבר שיש לו מתירין. כתב הר"ן דהפוסקים דסבירא להו דהוי דבר שיש לו מתירין אמרו דגם המין בעינא יש לו מתירין אחר הפסח לרבי שמעון מן התורה, ונהי דהכמים אסור חמץ בעין אחר הפסח משום קנס, היינו להחמיר, אבל לא באו להקל שעל ידי גורחם וקנסם יקרא דבר שאין לו מתירין ויתבטל, ע"ש. והוא הדין דיש לומר כן בשמן של נר חנוכה, דמן התורה יש לו מתירין דהא אפשר להשהותו לשנה הבאה, אלא שחכמים אסרוהו שלא יבא ליד תקלה, מכל מקום לא באו להקל, ומכל מקום מיקרי דבר שיש לו מתירין. אלא דאף על פי כן פסק הרב ב"י דבטל בששים, דסבירא ליה להרב ב"י עיקר כהפוסקים דהמין לא מיקרי דבר שיש לו מתירין, וכמו שכתב מ"א לעיל סימן תמ"ז ס"ק מ' [ד"ה ומעין]. אלא לענין להוסיף עליו אם אין בתערובת ששים החמיר הרב ב"י, כיון דכלאו הכי יש אסורים להוסיף על כל איסור דרבנן. ונהי דסתם הרב ב"י ביו"ד דלא כוותיהו, וסבירא ליה דמוסיפים באיסור דרבנן, מכל מקום הכא בנר חנוכה דאיכא שני צדדים להחמיר, דלקצת פוסקים הוי דבר שיש לו מתירין ואינו בטל, ולקצת פוסקים דלא ענינו דהיינו שיש לו מתירין ואינו בטל, ולקצת

1

מכונות פ"כ צ"ל
 מוצא מכלל אמת ציון באש
 חכמן יבוא

זני נרו שגו ונרות חנוכה

בעזרי

תשובות

התעוררות תשובה

על ארבעה חלקי שולחן ערוך

מאת מרן

הגאון האמיתי שר התורה והיראה

מופת הדור והדרו עטרת תפארת ישראל

רבינו שמעון סופר זצוק"ל

רב ואב"ד ערלוי יע"א

ערוך ומסודר במהדורה מחודשת בתיקונים ומראי מקומות

על ידי

מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי-יד

על-שם החתם סופר ז"ל

בעיה"ק ירושלים תובב"א

4

תשובה: דברי המג"ח בעלמותם המובנים, דלפי דבריו האריך פשט רבא בגמ' שבת (כ"ג ע"ב) דנר הנוכה ונר שבת, נר שבת קודם משום שלום בית, ה"ל יכול לקיים שניהם, וכינוי להדליק בפנים כמו בשבת סכנה ולאכול לאורו. (וישוין במחש"ש סי' תרע"ג סק"ב מה שכחב צוה). ויש ליישב לפי דברי הרמ"ח (סי' תרע"א ס"ז) שבזמן הזה שמדליקין בפנים ממש, מ"מ יזהר שלא להדליק במקום שמדליקין כל השנה כי אז לא יוכלו היכר כלל, ואף כי אין היכר רק לבני הבית, מ"מ היכר קלה מיהא צ"ע ע"ד. ודבר זה פשוט שצריך היכר קלה דהא בשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו, ולריך נר אחר להשתמש לאורה כדבוצא פס' בש"ש (ס"ג ה') וצ"ע (סק"ד) ובמג"ח (סק"ה) צ"ע הר"ן שהעשם הוא משום היכרה, וכן אוחא בצע"ש"מ דאפילו למ"ד מותר להשתמש לאורה, כיון שמדליקין על שולחנו צריך נר אחר להכירה שלא יאמרו ללכו הוא דלדלקיה. ח"כ בזמן הגמ' שהיו כולם מדליקין על פתח הבית מבחוץ הם הוא ידליק על שולחנו, או בפנים במקום אחר, לא יעלה על דעת שום אחד מהם שסוף נר הנוכה, ואין שום היכר כלל צוה צמה שמדליק בפנים, והוא רק נר שבת, ונר שבת קודם. אבל לדין שמדליקין בפנים ממש רק שמדליק נר הנוכה במקום שאין מדליקין רוב השנה כדי שיכיר היכר קלה שהוא נר הנוכה, ח"כ צמה שצ"ע דבר נר הנוכה, הגם שמשתמש לאורה, שם כל השנה כבר יש היכר לנר הנוכה, הגם שמשתמש לאורה, דל"מ היה מעמידו במקום שמעמיד אוחו כל השנה להאיר ולהשתמש אלא, ועכ"ה משתמש אלא לנר שבת וזה מותר לו משיב"ע המורה לגמרי. ועוד דכמה רבנותא סברי דתשמיש מותר מותר, כדבוצא במהצ"ר (סי' תרע"ג ס"ח), וצ"ע ש בעו"ז (סק"ד) ששיעור זו אינה מהירה אלא דרך ארעי.

ולפ"ז כיון שמקיים כבר זה ב' מלות, נר הנוכה, ונר שבת, צריך לנר על שניהם, ויש לכלול שניהם בצרכה אחת, להדליק נר של שבת ושל הנוכה. הגם דאין הוהמין בפנים משום מלות הצילות הצילות כדליתא בגמ' ברכות (מ"ט ע"א). הכא כיון שהמורה גופא יעשה הצילות הצילות שמקיים כבר אחד שתי מלות, ה"ל דיכול לכלול שניהם צבת אחת בצרכה אחת. ואין להצויה להיות מיו"ט שאל להיות שבת שמצדק להדליק נר של שבת ויו"ט, דהא נר של יו"ט ונר של שבת שניהם צאים על ענין אחד משום עונג ושמחה ושלום בית, ודומה ליו"ט שאל במז"ש שטעין קודם והבדלה על כוס אחד משום דבשתיבת מזכיר קדושה יו"ט.

אבל קשה לי לפי מה דמבאר בפוסקים שהמערב בערב יו"ט עירובי הצטילין ויכל גם בחוהו פת לערב עירובי הלכות, והלא שניהם המה מלות נפרדים ואין עושין מלות הצילות. ויש ליישב דעירוב הצטילין עיקרו על ההבדלה, ועירובי הלכות

ברע"ב "לפדוחה" משני, וכן חירגס אונקלוס בפרשה ואר"ה (שמות ח' י"ט) על קרא ושמהי פדות, ואשוי פורקן, ח"כ היבת פורקן שאומרים בעל הנסים הכונה שהקצ"ה פדה אוחו מאויביו שהיו כשבוים החתים, כי משלו אז מאוד על ישראל כדאזנים על שפ"י. ובחמה שורש פירושא אהא הוא, כי הפדיון הוא השוטה, וההשוטה הוא פדיון. וכן מליו הרבה פעמים בל"ק שהיבה אחת יש לה כמה פירושים, ומקור כוונת הפירושים עולה לכונה אחת.

3) ברש"י שבת (כ"ד ע"א) ד"ה מה הפלה בצרכה הודאה, כתב: דהא כולה מילתא דחוכמה עיקרה להודאה נהקיה עכ"ל. נראה לרש"י כי הוסחא בעל הנסים וכו' כן העשה לנו, וכדבצ"ח ברוס' מגילה (ד' ע"א) ד"ה פסק. לכן כתב רש"י עיקרה להודאה, היינו שיש צו הפלה ג"כ, אבל העיקר להודאה.

וניחא לפ"ז מה עלה על דעת רב הוגה נר יחודה (שם) להכיר ענין הודאה בצונה ירושלים, ולא צמודים, דסבר דכיון דאית ציה ג"כ הפלה, והגם היה בירושלים בהנחה המצבה, לכן מהפלים בצונה ירושלים שיעשה לנו נסים ונפלאות בצנן ירושלים לטחיד לבוא ה).

ולפי נוסח זה מיושב מה שהצוה הרמ"ח (סי' תרע"ג ס"ח) ד"ה כששכה על הנסים בצמ"ז כשמוע לברחמן יאמר ברחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתחיהו וכו'. — ומה שדקדקי רבותינו האחרונים ז"ל שאין להפלה על נס, דמכין לו מכיותיו כד"ה בת"מ שבת (ל"ב ע"א), [וישוו"ש (ג' ע"ב) וברש"י ד"ה שנשחטו עליו ובמהרש"ח ח"א ש]. י"ל היינו צ"ע דחיד, אבל לציבור אין מנכים כלל.

סימן תע

76 מי שאין ידו משגת לנר שבת ונ"ח ומדליק נר א' על שולחנו האריך יברך עליה

שאלה: אוחא בש"ש (סי' תרע"ה), מי שאין ידו משגת לקנות נר הנוכה ונר שבת יקנה נר שבת מפני שלום בית, וכתב ע"ז במג"ח (סק"ב) וז"ל: ובזמן הזה שמדליקין בפנים יקנה נר הנוכה, ואעפ"כ לא יבז בחושך, ואע"פ שאסור לאכול לאורה, מ"מ כיון דא"ח בענין אחר הוה בשעת סכנה שמתחב על שולחנו אע"פ שפ"ה משתמש לאורה עכ"ל. לפ"ז האריך יברך עליה.

ע ק ב י

שבת (כ"א ע"ב). וע"ע בישועות יעקב עשו"ע (שם סי' תרפ"ב ס"א) מש"כ בזה.

ה) ועיין בספר יומין דחנוכה לאאמ"ו הגנ"י (סי' ל"א אות ב') מה שהוסיף ע"ד רבינו. (1) וכ"כ הבכור יוד (הנדפס בסו"ס תבואות שור) בח"י למס'

וידלוק, ואח"כ יברך נר של שנה כמנהגינו לברך על נר שנה אחר ההדלקה וכמוצא ברמ"א (סי' רס"ג ס"ה). הגם שקשה במציאות שיהיה עניי כ"כ שלא יבא לו שמן על שני נרות, ובפרט שאם אין לו צורך לחזור על הפתחים [ענין ש"ש א"ח] (סי' רס"ג ס"ה), אבל בשעת המלחמה מלוי שלא היה להם שמן רק בלילות.

סימן תעא

שאלה: האם חובה הייתה בהנוכה בחמירה הלל.

תשובה: הנה נהוסי סוכה (ל"ח ע"ה) ד"ה וסו, כחצו דגשים פטורות מהחמירה הלל מטעם שהיו מ"ע שהז"ב, ומשמע דפטורות מכל הלל שאומרים במשך הבנה א). חלה דהחוס' (שס) ד"ה מו, כתבו דבהלל ליל פסח דמשמע דפי' חוקנו ד' כוסות חלה כדי לומר עליהם הלל, א"כ גשים חייבות בחמירה הלל בליל פסח, וכחצו דשאני ליל פסח דחייבות, דאף כן היו בלילות הגם, משא"כ בסוכות ופירת פטורות. וענין במג"א (סי' תע"ג סקט"ז) חלה דפסק שם בשו"ע (סעי' י"ד) דגם הגשים חייבות בהצטב כוסות ובכל מלות הנהגות בלילות לילה, דכתב שם תוס': מפני שהגשים היו עיקר בלילות הגם שצרכות גשים דלקניות נגאלו משא"כ בסוכה עכ"ל — אבל לפי שיטת בירושלמי המוצא נהוסי ברכות (י"ד ע"ה) ד"ה יומים, דיוצאים ידי חובה חמירה הלל שאומרים בלילה הכנסת בליל פסח, ואח"כ שותים ד' כוסות בלילה שני שום סדר, אין להוכיח דגשים חייבות בכלל בליל פסח. מ"מ אנו פוסקים שהלל שלא על הסדר לא ילא וכדאיתא בשו"ע (שם סעי' ה'), ופירש

עיקרו על הפת, רק שנהגוין להחמיר לוקח לעירוב הצבילין גם פת כדאיתא ברמ"א (סי' תקכ"ז ס"ז). והמורה לי מה שכתב ה"ד אפרים (סי' שס"ו ס"ד), דהב"ה בשם מהר"ם די בונטין (סי' ל"ח) שמו שרונה לפרט עירובי הצבילין והחמירה יחד מצדך על מלוח עירובין, וכחצו ע"ז ה"ד אפרים ונראה דלכתחלה יש לו לפרט עירובי חרות ועירוב הצבילין עכ"ל. והנה מה שס"ל למח"ס די בונטין ז"ל דמצדך על מלוח עירובין, הגם דפסקוין חס היו לפניו מלוח הרבה סוכה, לולב, זיתים, מזוזה, צריך לברך על כל אחת בפרטיות, ולא לברך על כולם יחד הקב"ו על המלוח, כדאיתא במסכת סוכה (מ"ו ע"ה), זה דווקא חס בצרכת המלוח מזכר עשיית מלוח הלזו, כגון לקבוע מזוזה, על נטילת לולב, להטעם בלילות, לישב בסוכה, חלל כחן שמצדך סחם צין על עירובי החומין, צין על עירובי חרות, צין על עירובי הצבילין, על מלוח עירובין, ואינו פורט המלוח לכן יברך על שתיהם על מלוח עירובין. אבל ה"ד אפרים שכתב שיש לפרט בצרכה זו מלוח עירובי חרות ועירובי החומין, קשה בלל אין פורטין שני ענינים בצרכה אחת משום מלוח חבילות חבילות, ובפרט ששתי המלות אינן נעשין במעשה אחד כמ"ש למעלה, ולי"ע א).

ובמקום אחר כתב רבינו וז"ל:

וצ"ע לפי דברי המג"א (סי' תרע"ח סק"ב) שמקיים צנר ח' מלוח נר שנה ונר הנוכה, ממילא צריך לברך עליו שני ברכות, חס יכלל בצרכה אחת להדליק נר שנה ושל הנוכה, כמו שמצרכים צו"ע שחל להיות בשנה. אבל יש לחלק דנר שנה ונר יו"ט שניהם בלילה משום טונג ושמהה בשביל דנר אחד ממש, לכן יש לכלל בצרכה אחת, אבל כחן חס שני מלוחיה שאינם שייכים זה לזה, לכן יברך תחלה להדליק נר הנוכה

ע ק ב י ס פ ר

ממין אחד שברכותיהם שוות לכז"ע ברכה אחת לשתייהן אף אם יהיו גופין מחולקים וא"א לעשותן יחד עיי"ש. וכבר הערתי במק"א מדברי הטו"ז יו"ד (סי' רע"ט סק"ב) דהקשה אהא דאיתא ביומא (ע' ע"א) דפרשת תומש הפקודים קורא הכה"ג בע"פ, ואינו מביא ס"ת אחר וקורא משם משום ברכה שא"צ. והקשה הטו"ז דלמה צריך ברכה אחרת ולא סגי במה שבירך בתחלה על פרשת אחרי, ומ"מ מהא דאיתא בירושלמי והובא בב"י (סי' ר"ו) דבאמת המים שאדם מברך עליהם הגם שאותן המים שהיו לפניו הלכו ובאים אחרים בשעה ששוחה שאינו מברך עוד ברכה, והטעם דלכך נתכוון מתחלה, וה"צ נימא בס"ת שנתכוון מתחלה גם על ס"ת זה. ותי' דשאני ס"ת דיש לפניו בתחלה ב' מצות, ובתחלה יודע שצריך לעשות שתי מצות ואין לאחזרתי שייכות לחברתה, ולכך צריך לברך ברכה שנית, משא"כ באמת המים דאע"ג דבאים מים אחרים לא חשוב שותה ב"פ עיי"ש.

א) וכן דייק המג"א (סי' תכ"ב סק"ה) מתוס' ברכות (כ' ע"ב) ד"ה בתפלה.

א) וז"ל דס"ל לה"ד אפרים דהרי אילו היה מברך על שניהן יחד "על מצות עירוב" ליכא משום מצות חבילות חבילות, [דהא על כל אחד מהן מברך באותו גוסה, ואינו מפרט לאיזה עירוב מתכוון], א"כ גם אם יפרט שניהם ליכא משום מצות חבילות חבילות. ושאני היכי דתיקנו חז"ל להזכיר בברכה את פרט המצוה וכדו' דאו אין לכלול בברכה אחת שני מצות שאינם שווים. — וס"ל לה"ד אפרים דלכתחלה יזכיר בברכתו "עירובי חצרות ועירובי תבשילין" כדי שיהיה ניכר בברכתו שני מצות אלו. וכעין מה דתיקנו כשמפריש תרו"מ דמברך להפריש תרו"מ וכדאיתא בתוספתא ברכות (פ"ו הי"ט). [וצ"ע דמ"ש מתפילין דמברך ברכת להניח תפילין דקאי גם על תפילין של ראש דאינו מוזכר להדיא להניח תפילין של יד ושל ראש. ויש ליישב] — וענין בשרו"ת בית אפרים האו"ח (ס"ד) מה שהאריך בוהא אם יש לכלול ב' מצות בברכה אחת, והביא שם משו"ת הריב"ש (סי' שע"ט) דמה דס"ל לר"י סוכה (מ"ו ע"א) דבהיה לפניו הרבה מצות מברך על כל אחת בפני עצמה, היינו בשני מצות משני מינין שאין ברכותיהן שוות, אבל בשתי מצות

סימן תעג

בטעם דלא הובא בשו"ע דמשנכנס אדר מרבין בשמחה

יש לתמוך על דלא הביא בשו"ע או"ח כך מומחה דרב שנמסכה הענית (כ"ט ע"ה) דמשנכנס אדר מרבין בשמחה. [ורק המג"ח סי' תרפ"ו סק"ד הביא]ן ואילו מה דאמר שם רב דמשנכנס אדר ממעטין בשמחה הביאו המחבר (סי' תקנ"ח ס"ה).

ונלע"ד ליישב, דבגמרא דידן לא מלינו שום בקדמה לקרות המגילה רק י"ח וי"ג בחדר, אבל בירושלמי מגילה (פ"ח ס"ה) איחא דכל החודש כשר לקריאת המגילה, וליף ליה מדכתיב החודש אשר נהפך להם מינון לשמחה, וכיון דכל החודש נהפך לשמחה יכולין לקרות המגילה מ"ח, (אלא דמסיים שם א"ר הלבו ובלבד עד חמשה עשר דלא יעבור כתיב), וכיון דהמחבר (סי' תרפ"ח ס"ז) הביא בשם י"ח דיכולין לקרות המגילה מ"ח, וברמ"ח כתב ע"ז וכו' נהוג, אי"כ מובן מאליו דמרבין בשמחה מ"ח, דכריה דקרוין המגילה מ"ח וליף ליה מהא דנהפך החודש לשמחה, וכי"ו מ"ח, וממילא מרבין בשמחה מ"ח א).

סימן תעד

טעם לקריאת פ' שקלים בזה"ז וחבור סוף מס' שקלים לתחלתה

לנעץ סיומא דמסכת שקלים עם התחלתה. הן (נפ"ח מ"ה) : באחד בחדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים, זרכה.

המקבל עליו שבת מבעוד יום וזכר שעדיין לא אמר הלל

נסתפקתי במו ששכה לומר הלל בש"ש דהנוכח וכבר קיבל עליו שבת מבעוד יום וזכר לאחר מכן שלא אמר עדיין הלל, וכיון דכל היום כשר לקריאת הלל כדאמרי מגילה (כ"ט ע"ג), האם יוכל עוד לקרות את ההלל ובזרכה.

הנה דבר זה אינו דומה למה דאיתא בשו"ע סוף הל' ר"ה (סי' ת"ר סק"ב) דכשחל ר"ה ביום חמישי וששי ולא היה להם שופר וצ"ח להם שופר אחר קבלת שבת מבעוד יום קודם בין השמשות, דהעלה שיהקעו בשופר בלא זרכה, דשאינו התם דהקיעת שופר בשבת איכא משום שבות, אבל קריאת הלל אין בו משום שבות. ואין לומר שג"כ כהרתי דסתרי, דכרי ג"כ בשבת הוא מומי הנוכח והייב בקריאת הלל, ואפילו אם כבר קיבל שבת מ"מ הנוכח הוא והייב צה"ל. אבל אם הל ערב שבת ביום שמיני של הנוכח, אי"כ נראה כסתרי אהדדי, כיון שכבר קיבל שבת שוב עבר והלף היום ואינינו עוד הנוכח, וה"כ בכל ימי הנוכח א) אם לא קרא כל היום וכתפלל הפלג ערבית אחר פלג המנחה בגם שער היום גדול, מ"מ נראה כסתרי אהדדי כדאיתא בשו"ע הל' הפילין (סי' ל' ס"ה) שאם לא הניח הפילין כל היום וכבר התפלל הפלג ערבית ועדיין הוא יום דלא יניחם אה"כ, ועיני"ש בשו"ע (ה"ח סק"ז) דיניחם בלא זרכה, וכ"ע כיון דלילה לאו זמן הפילין הוא כו' כהרתי דסתרי, אי"כ ה"כ צה"ל אחר שכבר התפלל הפלג ערבית יקרא את ההלל בלא זרכה.

ע ק פ י

ז"ל שהובא לעיל, דס"ל דגם לולי נס הנצחון ג"כ היו מדליקים ה' ימים, ובפרט למש"כ אאמור"ר הגנ"י בספרו יומין דהנוכח (סי' ל"ה) דכן הוא ג"כ משמעות הרמב"ם בה' הנוכח (פ"ג ה"ג). אלא דעל שאר הימים היה אפ"ל דהייבות מפאת נס דמנורה, דהא גם לשיטתם דמדליקין לזכר נצחון המלחמה, מ"מ מדליקין ג"כ מפני נס דמנורה, והרי הגר"ש מוילנא ז"ל כתב דחידושו של ריב"ל דנשים הייבות בנ"ה הוא אע"ג דאינו אלא לנס דמנורה.

ובשו"ת בית שערים (שם) פשיטא ליה דנשים פטורות מאמירת הלל בתנוכה, [וכתב דמה שאומרים הלל הוא משום נס דמנורה, ולא משום נצחון המלחמה, והוכחה לזה ממה דהביאו בגמ' שבת (כ"א ע"ב) הנס דמנורה, ואמרו לשנה אחרת קבעום ועשאום י"ט בהלל והודאה. והטעם דנשים פטורות כתב עפ"ד הרמב"ן בשה"מ (שורש א') ד"ה והפליאה, דגוף המצוה שיאמרו הלל ושירה על כל צרה הוא מה"ת, רק הנוסח שיאמרו הלל ושירה דווקא בנוסח זה הוא מדרבנן, והתוסי'

א) וכמו"כ בר"ח כשחל ביום ו' וכבר קיבל עליו השבת וכדלעיל, הוי ג"כ תרתי דסתרי כדכתב רבינו לקמן.
א) עיין שו"ת הת"ס האו"ח (סי' ק"ס) מ"ש ליישב קושיא זו גם על הרמב"ם דג"כ לא הביאו, ובדברי רבינו אין ליישב זאת, דהרי הרמב"ם לא הביא להלכה הך דירושלמי.

תקצ"ט. טור בשם אבי העזרי (ב) וכן כתב הראש"ש בסוף ראש השנה (פ"ד פמ"ד):

ת"ר. מ. מיתרה דרב ושמאל ביה דף (ג) [ד] וי"ג וכדלעיל דף (ד) [ה] וי"ג:

ג. טור בשם אבי הראש"ש [שם] ראש השנה פמ"ד [ו] והר"ם מרוטנובורג [הובא] הראש"ש; הש"ך [פמ"ד ק"ה] הגהות מיימוניות שנת כ"ט, כ"ג א"ח ז'; מרדכי סוכה כ"ט, כ"ג [הש"ך] מ"ט משום דליכא פלוגתא בין גדולי הפוסקים והב"י א"ח א"ס יש לנ"ך שהחיינו:

בינונים לרש"א

ת"ר (א) סעיף ד; (ב) הגהות מיימוניות פרק כ"ט מהלכות שבת [הלכה] ט"א א"ח ז':

הגהות והערות

תקצ"ט (א) תוקן ג"פ טעמה השלמן;

(ב) י"ג רב"ט סימן ק"ד; ת"ר (א) ברש"י והטעם "ביום ראשון", והטעם שפליטה היא ממנהגות קדומות;

(ג) הובא מהדורת "א"ת"ר ח"ט:

(ג) ברש"י פ"ן א"ח ז' על "ואם אין מלו פיר", ותוקן ממנהגות אמ"ר ח"ט;

(ד) גראה כוונתו לנרשם פ"ט הלכה ג' ע"ן ניאר הגר"א סימן רכ"ג פ"ן ז';

(ה) תוקן ממנהגות פלג תקומ"ה, וכן הוא בלטיני שרי, דגול מרבה בשלמן הטענה, מקור חיים ולקויה חכר בן חיים. וע"ן ד' אפרים, נכוח חיים ומחזיק הש"ך;

(ו) תוקן מהדורת פלג תקומ"ה, וכן הוא במחזיק הש"ך, לנב"ש שרי, ד' אפרים, נכוח חיים, דגול מרבה בשלמן הטענה ומקור חיים;

(ז) תוקן מהדורת דיהרנפאלט ג"ג ופירג תקומ"ה, וכן הוא בפרי מגדים ומקור חיים;

(ח) בניני ברכה בראיה שיה לא נמצא לפינוי בסמ"ק, וראה בסו"ע מהדורת מקו ירושלים שם הפה"ט;

(ט) אכתב ע"ן בסו"ע מהר"ם מרוטנובורג דפוס פלג סימן ד' שכתוב שם "הורה מהר"ם של א"ח ומן יום שני של ראש השנה בין בקדושת היום בין בשופר", והוא הי"ך מה שכתוב בסו"ע שם סימן תק"ה, וכבר העיר על זה בסו"ע שנת י"ב:

ת"ר א בגד חדש. ל"ט, דנסימן רכ"ג סעיף ד' ספק בשעת הקנין יש לנ"ך, וי"ל להחם מיי"ר [כשקנה] מלבוש מוכן, (א) או השמחה (כשגמרו) [כשקנאו] (א) ועיין סימן (קכ"ג) [כג] א. אם יש לו תירוט חדש יקדש על היין י"ן וכשיגיע לשהחיינו יטול המירוס בידו (דרכי משה א"ח ז' מנהגים לר"א עירגא מנהג ראש השנה עמוד ט"ה). ואע"ג דמקדשין על מירוס, כמו שכתוב סימן (תע"ב) [ערב] א סעיף ב', מכל מקום יש מנהג מן המוצמח, (א) ועיין סימן רכ"ה סעיף ה'. ומטה משה [סימן סמכג] כתב שאין לנ"ך ליקחו בידו, אלא ימן עניו בו:

סימן תקצ"ט

ובו סעיף אחר:

א [א] [א] ליל ראש השנה שחל להיות במוצאי שבת (א) אומרים ותודיענו:

סימן ת"ר

ביצה שנוולדה בראש השנה וריני הקידוש. וכו' ג' סעיפים:

א [א] ביצה שנוולדה ביום (א) טוב הראשון (א) וכן מה שנוצור בו (א) וכן מה שנתלש בו (א) אכור בשני: הגה' וכבר נכבד לעיל סימן תקי"ג [סעיף] ה' [א] וסימן תקט"ו (א):

ב [א] בקידוש ליל שני [הגה] (א) ילכש א' כגד (א) חדש (א) או י' מניה (א) פרי חדש

(א) שלא יזלו בו לשנה הבאה, ולענין זמן אומרים ממה נפשך, אי ספק הוא אומר זמן, וא"ל מנהגא דביח דין סמכין שיהא היום קודש ולמחר, דהא מיום שני מונין תיקון המועדות והוא עיקר ראש השנה. שא"ל, קבל אחד היה להם בערב ראש השנה שופר ונאן שודדים וגזלו אותם וגטלו גם השופר, ושלחו הקהל לקהל אחר לשלוח להם, ונתעבב השליח ממחמת חוגם ולא בא עד סוף יום שני, והיה ראש השנה ביום ה' ו', ובשעה שגא השופר כבר התפללו של שבת אכל עדיין היה יום גדול, מהו לתקוע בעת ההיא ולא נחוש לשנות לדין חוקעין בשבת. תשובה, נעתיק דברי המרדכי פרק כמה מדליקין [שנה רמ"ד] ח"ל, אוקימנא מתניתין [שם] לה' [א] דספק חשיכה מערבין ערובי חלרות, ופירש ר"י ורבינו חננאל [שם] וכן פירש בהדיא זירושלמי [שם פ"ב הלכה ז'], והוא הד"ן ערוב חשיכין ספק חשיכה מערבין. וספק רבינו יואל והוא הד"ן לאחר תפלת ערבית יכולין לערב אם הוא יום, דעניי"ת ברוב הוא (א) וכתקיעת שופר וקודם ספק חשיכה היו מקבלין שנת וחוקעין כדי להוסיף מחול על הקדש ואפילו הכי מחיר בערב שבת לערב שנת חלרות בספק חשיכה, והוא הד"ן אחר עניית ברוב. ושוב מלאמי בשם רבינו שמריה שהורה כן, והביא ראיה כמו שהביא רבינו יואל. ומקצת תלמודיו אסרו ואמרו דיש חילוק בין קבל עליו שנת ללא קבל, וחזר הכ"ז ואסר והביא ראיה מהתוספתא בסוכה [פ"ד הלכה ז'] התחיל לתקוע שלישי אפילו מיהם בידו מניחו על הארץ, וחלו גבי ספק חשיכה חנן [שנה שם] מערבין וטומנין, שמע מינה חומר בקבלה מבספק, עכ"ל. ואינו כדלי להכריע, אכל תמוה לי הוכחה זו ממה דקשה לו מן התוספתא דלא קשה מיד, דזמנא דמיתני אחריתן וטומנין את החמין דהיינו הטמנה לתוך לא בשום גישול, אכל היא דתוספתא מיי"ר להשי' המיחם על האש לכשל דזה אסור אחר תקיעת שופר שלישי. ותדע, שה"ל בספק כמה מדליקין דף ל"ה [ע"ג] אחריתן וקדירות מונחות על הכירה התחיל לתקוע תקיעה שלישי סילק המסלק והטומין המטמין הרי דהטמנה מותר אחר תקיעה שלישי ונאן אמר דמניח המיחם על הארץ אחר תקיעה שלישי, אלא על כרחך דיש חילוק כמו שכתבתי. ובאור"ח [ריש] סימן שמ"ב מביא ב"י בשם הרמב"ם [ערוי"ן ג' ט] על הדברים שהן אסורין משום שבות לא גזרו עליהם בין השמשות אלא בעזמו של יום, אכל בין השמשות מותרים, והוא שהיה שום דבר מזה או דוחק, כי"ד, מותר לו בין השמשות לעלות בחילוי להביא שופר כו', אכל אם לא היה שם דוחק או מזה אסור, לפיכך אין מעשרין את הודאי אע"פ שאין אסור הפרשה מעשר בשבת אלא משום שבות, אכל מעשרין את הדמאי, עכ"ל. הרי דאמר שאין אסור שבות אלא בעזמו של יום, משמע אכל לא בתוספות שמוסיף ומקבל על עצמו קדושה יתירה. ולפי הנראה דלף אותן דלעיל שמתמניין בקבלה יותר מספק חשיכה, מודים כאן דקבלה קיל טפי, דדוקא לעיל לענין מערבין שהוא דבר רשות חמור קבלה טפי, דכיון שהוא מקבל על עצמו קדושה טוספת ויש לו רשות על זה ואפילו חיוב איכא על כן ודאי חל עליו אסור של שבת עזמו, מה שאין כן בספק חשיכה ולא קיבל אלא שהקדושה חלה ממילא, יש סבדא לקולא, דשמא לא הגיע זמן הקדושה עדיין. אכל כאן דלדבר מזה כגון תקיעת שופר וכיוצא בסבדא להי"ך, דבספק חשיכה יש לאסור דשמא לילה הוא מה שאין כן בקיבל עליו ואסור על עצמו האסורים של שבת, ודאי יש סבדא לומר דלדעתא דהכי לא קיבל עליו, דזה ודאי שכל אדם ינחא ליה לקיים מצות הקב"ה, ואלו היה יודע שיוכל אח"כ לקיים מצוה של חובת היום לא היה מקבל עליו קדושה שבת, וזה הוא כמו קבלה בטעות לענין יום המעונן דלא הוא קבלה, כמו שכתוב בסומן רס"ג [שפי"ד]. דמה לי טעות דמעונן או טעות דקיום המצוה בשניהם אלו ידע האמת לא היה מקבל עליו, א"כ כיון שמוחר בין השמשות בשבות ולא גזרו בזה הומון פשיטא דלא גזרו קודם בין השמשות כל שהוא לדבר מזה. ונראה עוד, דאפילו היה יודע שיביא שופר אח"כ ואפילו הכי קיבל עליו שבת דלא מהני ליה לאפקוש' החוב של שופר, דקבלה שלו לא עדיף משבועה (א) וקיימא לן [נדרים טו] [א] אין שבויה חלה לעצור על המצוה. והמחמיר במרדכי [שם] בקבלה היינו ברשות. ואין דבר זה (א) סותר מה שכתבתי באור"ח [סימן תרס"ד ד"ה כתב] לענין שמיני עזרת דאם קבל עליו קדושה שבת עליו יכול לחול אחר כך קודם לילה בלא ברנת סוכה, ולא כרש"ל בכתובה [סימן סח] כמחכר שם. שאני התם דאין חובת מצוה אסור עליו ועשה וקבלתו מבטלה, ולא כן כמיינה, כל שכן כאן דשוגג הוה דלא ידע שיהיה שופר כאן. כ"ז זה אינו כותב לרובא דמלתי, אלא נראה ראייה מפורשת לנידון דידן מדין מילה ביו"ד סימן רס"ב שהביא ב"י שם [עמוד פט ד"ה וכתב] בשם סמ"ג ח"ל, אין חלוי בתפלתו כלל אם קבלו שבת מבעוד יום לא להקל ולא להחמיר, עכ"ל. ועל כרחך הכי פירוש, בין להקל ולחכות שבת דהיינו שגולד בשבת אחר תפלת ערבית, כגון שיש עוד יום אחר התפלה, לא אמרינן שכבר עשאו לילה ויהיה נימול דוקא ביום ראשון לא בשבת, קא משמע

ממה נפשך, הכא אסור, דתרווייהו חלה קדושתא היא: (כ) וי"ר פרי חדש. לכיומא אריכתא דמי ואין יאמר שהחיינו על היום טוב שני פעמים ביום אחד. וזה לכשתחלה אכל אם אין לו פרי חדש שפיר יאמר שהחיינו כמו בשאר יום טוב לדון חילוק ביניהם לראש השנה אלא לענין ביה (א) ומחזיר לאסור של זה בזה, אכל לא לשאר מיניו, וטעמא, דלף בזמן בית דין פעמיים היו עושים שני ימים אע"פ שלא היה שם ספק שיום שני היה עיקר והיו גומרין יום ראשון בקדושה

באר הגולה
בית דין
בית דין
בית דין

ג. האגור [סימן תקפ"ג] כדעת רש"י [מחור וערו סימן קפ"ג] ורשב"ם והעטור [הלכות שופר ק"ה ג' שו"ת הרשב"א ט"ז סימן טו]:
 ד. טור [הגהות מיימוניות דמס קטט"א שופר ג' י'] תרא א. ברייתא מגילה דף ל"א [ע"א]:
 ב. טור [ויינאו לעיל בסיון תל"א] [ואו ג']:
 ג. הר"ף [בפרק קמ"א דמ"ה] [ג' א] והרמ"ם [בפרק ה' מהלכות קידוש החודש] [הלכה ו'] [בפרק ה' מהלכות יום טוב] [הלכה ה']:
 תרב א. טור [שם] [עמוד ט"ז] [בסיון תקפ"א] [עמוד ט"ז]:

ג. האגור [סימן תקפ"ג] כדעת רש"י [מחור וערו סימן קפ"ג] ורשב"ם והעטור [הלכות שופר ק"ה ג' שו"ת הרשב"א ט"ז סימן טו]:
 ד. טור [הגהות מיימוניות דמס קטט"א שופר ג' י'] תרא א. ברייתא מגילה דף ל"א [ע"א]:
 ב. טור [ויינאו לעיל בסיון תל"א] [ואו ג']:
 ג. הר"ף [בפרק קמ"א דמ"ה] [ג' א] והרמ"ם [בפרק ה' מהלכות קידוש החודש] [הלכה ו'] [בפרק ה' מהלכות יום טוב] [הלכה ה']:
 תרב א. טור [שם] [עמוד ט"ז] [בסיון תקפ"א] [עמוד ט"ז]:

ציונים לרמ"א

- א. הגהות מיימוני הלכות שופר [אות ג' מהנהג' ל"א] טורא מהנהג' ראש השנה עמוד 56:
- הרא א. טור:
- תרב א. טור:
- ב. טור:
- ג. מהנהגים [ל"א] טורא מהנהג' פסחים ימי תשובה עמוד 30, שו"ת נפשמות תפסר:
- ד. רוקח [סימן ר"ו] [סימן קי']:
- ה. מהר"ל [הלכות פסחים ימי תשובה עמוד 30]:
- ו. דרכי משה אות א' ובסיון תכ"ו: מהר"ל שם:
- ז. דרכי משה אות א':

הגהות והערות

- יב. תוכן מהסודות ת"ד ס"פ:
- תרב א. עין סימן תג הערה א':
- ב. "בנינו כמג' דני אליהו" [ואם אולי איזה כן כמנומא ויש לזכ' וספקי דניו אליהו פרק ל' י"ט מהסודות שהוא פרק ל'] אף כמסודות עם פירוש הרד"ל:

ב. יאמר שהחיינו. דאף דקדושה אחת היא, מכל מקום צ' ימים הם, עיין בטור וצ"ח [נ"ה ומ"ש]. י"ש טועים ליקח אף בשאר ימים טובים פרי חדש, וטעות הוא: ג. ויש אומרים לאומרו. וטוב ללבוש בגד חדש בשופר:

תר"א א אף בארץ ישראל.

שאף הכי, דין עשו צ' ימים: תרב במגילה אומרים זכור ברית ואל חפר ופזמון יהויה (לבוש שפי' ג'). ובמדינה זו אין אומרים רק זכור ברית: א אין משיבין. ועל כל פנים מזהו לשפוט להוציא גזילה מתחת ידו (לבוש סימן פ"ג):

ואומר שהחיינו (1) ואם אין מצוי [הגה] בגד חדש או פרי חדש י עם כל זה ב. יאמר שהחיינו:

ג. ד. [אם חל יום ראשון בשבת אומר שהחיינו בשופר] י ביום שני: הנה ג. [ט] ויש אומרים לאומרו (2) אפילו אם חל יום ראשון בחול (3) וכן המנהג במדינות אלו:

סימן תרא

סדר יום שני של ראש השנה. ובו ב' סעיפים:

א. ביום שני [הגה] (6) מתפללים כמו ביום ראשון קוראים מוהאלהים נכה את אברהם [בראשית כב, א] עד סוף סידרא (8) ומפסיק קורא כמו אתמוול (2) ומפסיק בירמיה [לא, א] כה אמר ה' מצא חן במדבר עד הבן יקר לי אפרים [שם, יט] (3) ובמוצאי ראש השנה מבדילין (7) כמו במוצאי שבת (7) אלא שאין מברכין על הבשמים (1) ועל האש:

ב. א. אף בארץ ישראל עושים בראש השנה שני ימים:

סימן תרב

סדר עשרת ימי תשובה. ובו סעיף אחד (8):

א. הנה (8) ומתענים למחרת ראש השנה והוא מענים לציבור: (2) כבל הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים " מרבנים בתפילות ותחנונים: הנה (3) ואומרים (4) אבינו מלכנו ערב וצוקר (7) מלבד בשבת (7) ואפילו אם חל מילה שאין אומרים תחנון אפילו הכי אומרים אבינו מלכנו (7) ואומרים בכל יום (2) שלש פעמים וידוי קודם עלות השחר (1) מלבד בערב יום סיפור שאין אומרים אותו אלא פעם אחת (8) ואין נותנין חרם וכן א אין משביעין חדש (3) צנית דין עד אחר יום כפור (2) אין מקדשין (7) הלכנה עד מוצאי יום סיפור (7) (7) ושבת שבין ראש השנה ליום סיפור (2) המנהג לומר בו דלקתך:

מעכבות על כן תקע בלא ברכה, אבל במילה אין כאן סתרי אהדי דהא שייכא מילה אפילו בשבת אם היא בזמנה. ואין להקשות הא גם בשופר יש סתרי אהדי דהא אין תוקעין בשבת, הא לא קשיא, דודאי לא מצטנין מזהו צומנה בשביל סתרי אהדי, דזה לא אמרינן אלא בצינו חלוי המזוה באתו הזמן. ומו, דגם בשבת אין איסור לתקוע, דחכמה היא ואינה מלאכה כדאיחא בגמרא [ראש השנה כ"ג, א] אלא (חיוצ) [דליין] (2) לתקוע בשבת משום גזירה שמה עלולטנו ברשות הרבים, וכל שאינה תוקע (7) דרך רשות אין חשש זה, וא"כ זה התוקע בסוף לא היו סתרי עם מה שקבל שבת עליו, דאפשר לדרך רשות הוא תוקע ואין הסמיכה מוכח, מה שאין כן בצברת המקיפה הוה ודאי סתרי, כן נראה לי ברור שהיא מלמא. אה"כ ראיתי בתוספתא (פ"ה) [טובה פ"ד הלכה ו] שהציא המרדכי שזכרתי ויש בו טעם אחר וז"ל, שלישית להבדיל את העם כו' נעל לקרות מעבירין ממנו תבשיל מגבי כירה וטומנין לו מיחס ומדליקין הנר, גמר מלקרות אפילו מיחס בידו אין טומנין אלא מנימו בדרך אפילו נר בידו, עכ"ל. והך מלקרות פירוש מלחוק, וכן הוא בסמ"ג בהלכות שבת [ע"פ ז]. ונראה לי כיון שמדמה טמינת חמין להדלקת הנר [ובגמרא שלנו שבת ז', א] אמר ספק חשיכה דלין מדליקין הנרות ואפילו הכי טומנין החמין) משמע שגם טמינת חמין דתוספתא הוה מלאכה חמורה, והיינו שטומנים תבשיל לזמן בענין שעדיין לא נחבשל וטומנין אותו שאח"כ יתבשל כדרך הטמנה שלנו. נמא' דלין קושיא של תלמידי' הנזכרים שם קושיא כלל, דמה שזכר טומנין את החמין היינו חמין מבושלים אלא שטומנם שלא יטענו, וזה מותר דוקא בספק חשיכה לא קודם לזה, ואין שום הוכחה מזה לחלק בין קבלת שבת לספק חשיכה, כן נראה לי, דוד הוא הקטן הלוי: ל.

תרב (א) ואין נותנין חרם. שלא לעורר כחות הדין בזמן ההוא. וכן אין משביעין, שחוששין ביותר להציא עונש שבושע לעולם ח"ו. אבל לעשות דין בין אדם לחבירו, ודאי מזהו רבה יש לדון, וכן כתב בלבוש [סימן תרג] מטעם דכשי' דין למטה אין לן למעלה:

ערך פהם מההריק"ש

תרב. פהם פ"ה ב' דהנה שלל לנכר על הלכנה עד מוצאי יום הכפורים:

אוצר מפרשים

בשבתות ויום תשעה. והביאו מהר"ם בהג"ה ליידי סימן ר"ל ובתשובת מהר"ש ליידי סימן קט"ו, עד כי העלה המחבר הגי' דע"פ מידי' ספיקא לא נפיק וקיי"ה לן ספק ברכות להקל. והמעין בדברי מהר"ש [היא סימן ט"ז] דכתב הא דבדב' תורה לא כהני, היינו אם אפשר לתקן הלאו בהא דלא מהני מעשי, מה שאין

בשבת, אלא הוא כאלו לא התפלל של שבת ולא ידחה שבת. וא"כ הוא הדין ממש האי דינא, דאם לא היה אפשר למול ביום י' עד קופו וכבר התפלל של שבת ועדיין יום הוא ולא יכול למולו לדין חייב למולו ולא משגיחין בתפלה שעשאו שבת, דמה לי שבת הכא לענין למולו בשבת ומה לי בלא יכול למול עד סוף היום, והטעם המזהיר לא חלוי בתפלתו לדחות המזוה בשעתה. ולא דמי למה שכתבתי ב"ר"ד (1) סימן מ"ב [ס"ק ו'] בשו"ע [פ"ק יא] דמי שהתפלל ערבית דלא יתחיל אז האצילות מטעם דהוי סתרי קולי דסתרי אהדי, דשם היה חומרא דמה בכך שלא יתחיל עד יום מחר. וכן לענין ו' נקיים [שם] סימן ק"ו [פ"ק א] בהגה' דלא יתחיל למנוח עד יום מחר אם התפלל כבר ערבית אע"פ שעדיין יום, היינו גם כן מלד החומרא, ובאמת צדיעבד מהני, כדאיחא שם. כלל הדבר בזה, שנמקום שיש חיוצ מזהו צהיהו שעתא אין קבלת שבת של זה מועיל לבעול חובת המלוה ההיא, כיון שאי אפשר בענין אחר לקיים המלוה כדניה. נמא' כהיהו דשופר ומילה שזכרנו חייב לתקוע, ולמולו באתו זמן שיש עוד יום אפילו אם התפלל כבר ערבית של שבת, אלא דנראה לי דע"כ יש כאן צ' מלי דסתרי אהדי, דהכל יודעים בנינו שאין חוקעים בשבת והוא עשאו כבר שבת, וכיון דברכות אין

ג. ויש פ"ה ב' ויש מוטיב, נ"ב, שמעתי דיש לענין בזה בתוספות סוכה דף מ"ז ע"א ד"ה נכנס וכו' ושמו [כאן] [כיון] וכו', ע"ש וצ"ע, בשם גדול אחר. ולפענ"ד אינו ענין לכאן, בייך בחול על עשיית סוכה שעושה לעורך יום טוב ע"כ עולה שהחיינו גם על יום טוב, אבל המברך בחול שהחיינו על יום טוב אינו מועיל, לכן בליל

מדרש תנחומא המבואר

לשון המדרש - מנוקד.
ביאור המדרש - בהיר ומקיף
מיוסד על מפרשי המדרש.
מסורת המדרש בעריכה חדשה
בתוספת מאות מראי מקומות חדשים
למאמרי המדרש.
מפתח עניינים ופתיחות למאמרי המדרש.
קונטרס הערות.
מפתח ערכים לנושאי המדרש
טקסט המדרש על פי דפוס מנטובה שכ"ג

ספר שמות

פרשיות
משפטים - פקודי

חובר, לוקט ונערך
ע"י חברי "מכון המדרש המבואר"

שנת תש"ע, עיה"ק ירושלים ת"ז

מסורת המדרש
דך כתיב למאור ולא
למנחות מנחות פי' ,
תויב אמור פי' א י"ג,
תנחומא בהעלתך א'
תניב בהעלתך אי
(כ"ג), ילקיש תצוה
שנית.

שמן זית זך. מנחות שהן טעונין אכילה, אינו דין שיהיו
טעונין שמן זית זך. תלמוד לומר, זך פתית למאור, ולא זך
פתית למנחות.

אמר רבי חנינא סגן הפהגים, אני הייתי משמש בבית
המקדש, ומעשה נסים היה במנוחה. משיהו מדליקין אותה
מראש השנה, לא היתה מתכבבה עד שנה אחרת. ופעם אחת
לא עשו הזיתים שמן, התחילו הפהגים (לכבות) לבכות. ואמר

רבי חנינא סגן הפהגים, אני הייתי בבית המקדש ומצאתי מנוחה דלקה יותר
ממה שהיתה דלקה כל ימות השנה. ראה מעשה נסים. לכה נאמר, פתית
למאור ולא למנחות. ולמה בן, אלא כן אמר הקדוש ברוך הוא, פעם אחת
בשנה יהיו מדליקין את המנוחה, לפיכך יהיו מדליקין שמן זית זך פתית. אבל
למנחות שהיו מקריבין בכל יום, לא. לכה נאמר בה שמן זית זך פתית. אמרו

והרי כל שכן מנחות, שהן כולם, חוץ מן הקומץ הנפרש מהן הניתן על המזבח, ניתנים
לכהנים והן טעוניים (טבילה, זפוס מנטובה) אכילה, אינו דין מקל וחומר שיהיו כל המנחות
טעונין - צריכים "שמן זית זך", כתיב, תלמוד למדנו הכתוב הזה לומר: "זך פתית
למאור", ושוב "להעלות נר", לומר כי רק לשמן שהוא למאור אתה צריך שיהא "כתיב", כאמור,
ולא "זך פתית" למנחות, שלמנחות אתה מביא גם שמן שהוא מוציא מהזיתים אחר כך
בטחינתם.

והחמיר בכך הכתוב בשמן למאור יותר, כאשר אמר רבי חנינא סגן - מנהיג וראש הפהגים:
אני הייתי משמש בבית המקדש, ומעשה נסים היה נעשה במנוחה, אשר משיהו מדליקין
אותה מראש השנה לא היתה מתכבבה עד שנה אחרת, תמיד היו "שתי נרות מזרחיות דולקים"
(תמיד ג, ט, ו, א), אחר שהיה שם שמן ככולן במדה שוה, ופעם אחת לא עשו עצי הזיתים
שבארץ ישראל די שמן, התחילו הפהגים (לכבות) לבכות, שמא אין רצויה עבודתם לפני ה'
שאין השמן שבארץ מתברך, ככל המינים שמקריבים מהם במקדש שמתברכים כשהעבודה רצויה
לפני הש"ת. ואמר רבי חנינא סגן הפהגים: אני הייתי בבית המקדש באותה שנה האמורה,
ומצאתי מנוחה דלקה יותר ממה שהיתה דליקה כל ימות השנה. ראה מעשה נסים, לכה נאמר, ולא
למנחות, ולמה אמרה התורה בן, שרק למאור יהא שמן כתיב ולא למנחות, אלא, כי כן אמר
הקדוש ברוך הוא: פעם אחת בשנה יהיו מדליקין את המנוחה, כשיהיו ראויים לנס, כאמור,
לפיכך יהיו מדליקין אותה "שמן זית זך פתית", שלפעם בשנה יחזרו אחר שמן יקר, אבל
למנחות, שהיו מקריבין בכל יום, לא, אינן צריכים לכך, כי לא הטריח הקב"ה לקחת בתמידות
מן היקר שבשמן, והרי לכה נאמר בה במנוחה: "שמן זית זך פתית", לעכב בה דוקא מן

שיאים
ברוך
תנפה,
כתוב,
משה,
משה,
עונה
שבטים
אהרן,
בר יו,
את שם
מה -
היה
והיו
קדוש
בבטיח
ל יום
מנוחה
אחר
אמר
ולא
שאל
מורה,
נתונה
שמן
אמר
זמיד,
עונה
זית
מנחות

12

Soloveichik, Hayyim

ספר

תורת חיים

חידושים וביאורים עובדות והנהגות
על סדר חמשה חומשי תורה
ונביאים וכתובים

ונלוה אליו קונטרס על
לימוד התורה

ממרן הגאון החסיד רשכבה"ג
רבנו חיים הלוי סאלאוויצ'ק זצוק"ל
מברוק

פרשת תרומה אשר הראית בהר

והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר [שמות כ"ו ל'].

עיינן בבעל הטורים שכתב "ב' במסורה הכא "אשר הראית בהר", ואיך "אתה הראת לדעת" כי ה' הוא האלוקים", וביאר מרן הגר"ח זצ"ל את השייכות של ב' הפסוקים הללו ע"פ הגמ' ברכות דף ל"ג י"א "ואמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו", אם "אתה הראת לדעת", כלומר שיש לך דעת אז כאילו הקימות את המשכן "אשר הראת בהר".^מ

פרשת תצוה שמן זית זך כתית

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד [שמות כ"ז כ'].

מרן הגר"ח זצ"ל היה פ"א בוורשא, והיה אצלו האדמו"ר בעל "האמרי אמת" מגור זצ"ל, ושאל אותו מרן הגר"ח על דברי המדרש תנחומא פ' תצוה "א"ר חנינא סגן הכהנים אני הייתי משמש בבית המקדש ומעשה נסים היה במנורה, משהיו מדליקין אותה מראש השנה לא היתה מתכבה עד שנה אחרת, ופעם אחת לא עשו הזיתים שמן התחילו הכהנים לכבות, ואמר רבי חנינא סגן הכהנים אני הייתי בבית המקדש ומצאתי מנורה דלקה יותר ממה שהיתה דלקה כל ימות השנה, ראה מעשה נסים לכך נאמר כתית למאור ולא למנחות, ולמה כן אלא כך אמר הקב"ה פעם אחת בשנה יהיו מדליקין את המנורה" וכו'. והקשה רבי חיים הלא הדלקת המנורה היתה בכל יום, וא"כ מצוה להדליק את הנרות בכל יום, ובמה היה מתפאר?^נ

והשיב לו האדמו"ר מגור ע"פ דברי הגמ' ביצה דף כ"ב ע"א ד"נותן שמן בנר חייב משום מבעיר", א"כ היה יכול להוסיף טיפה אחת בכל לילה לקיים מצות הדלקה, וגם נעשה נס שהיה יכול לדלוק כל הלילה מטיפה אחת.^{קמא}

מקורות הערות והארות

"מדקדקים" לקיים ההלכה בשלימותה, ואם ברחוב אומרים שאנתנו "מחמירים", כנראה יש לברוק עד כמה מתבצעת ההלכה ע"י המון העם"...

^מליקוטי בתר לקוטי מהדרות ח"א עמ' רט"ז.

^נקרני ראם עמ' ק"ו, והביא דבשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' קצ"ה להגאון מהר"ם אריק הקשה כן ונשאר בצ"ע, הבאר כסליו תרצ"ג, טעם ודעת ח"ב עמ' ק"ג.

ומרן הגר"ח תירג
מיהא הויא שהרי
ומוספין ה"י עי"נ
הטיבו את הנרוח
בה"י ונר שמצאו
ראש הפתילה מה

והיה על אהרן
ולא ימות [שמו

פעם נזדמן מרן
מבחורי הישיבה,
והשאר פתחו בצ'
של יום הכיפורים
לאחר התפילה אנ
לו פעמוני זהב עי
ה'.

ואילו היה הכהן
אצלכם בשעת הו
בשולי המעיל?!^ק

וזה אשר תעש
כ"ט ל"ח].

החינוך כותב במ
התמיד) בכל יום

ותמה מרן הגר"
משא"כ מצות ק
הכהנים אחראים

^{קב}כתבי תלמידים. ו
עיי"ש. וע"ע מש"כ מ
^{קכ}עיטורי תורה ח"ג

ומרן הגר"ח תירץ דליכא כלל מצות "הדלקה", אמנם נראה ד"הטבת הנרות" מיהא הויא שהרי הטבה ודאי מצוה היא, וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ג מתמידין ומוספין ה"י ע"ש, א"כ ע"כ שאע"פ שהיתה המנורה דלוקה כל השנה מ"מ הטיבו את הנרות, והיינו שהיו מתקנים את הפתילה, וכמו שכתב הר"מ שם בה"י "ונר שמצאו שלא כבה מתקנו" ע"ש, והיינו שמטיב את הפתילות שמסיר ראש הפתילה מה שכבר נשרף.^{קמב}

ונשמע קולו בבאו אל הקדש

והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה' ובצאתו ולא ימות [שמות כ"ח ל"ה].

פעם נזדמן מרן הגר"ח זצ"ל עם כמה מתלמידיו לשמחת נישואין של אחד מבחורי הישיבה, נתכבד אחד הבחורים לעבור לפני התיבה בתפילת ערבית, והשאר פתחו בצעקות רמות ובנענועי גוף תכופים כאילו עמדו בתפילת נעילה של יום הכיפורים.

לאחר התפילה אמר רבי חיים לתלמידיו: נאמר על המעיל של הכהן הגדול, שהיו לו פעמוני זהב על שוליו סביב, כדי שישמע קולו בבאו אל הקודש להתפלל לפני ה'.

ואילו היה הכהן הגדול מתפלל בהרמת קול, ובנענועי גוף כפי שראיתי הערב אצלכם בשעת התפילה, לשם מה היו דרושים לו הפעמונים הרועשים, שנקבעו בשולי המעיל?!.^{קמג}

שנים ליום תמיד

וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה שנים ליום תמיד [שמות כ"ט ל"ח].

החינוך כותב במצוה ת"א "ואם שמא ח"ו יתרשלו בה שלא להקריבם (קרבן התמיד) בכל יום בטלו עשה זה, והשגגה נתלית על כל עדת בני ישראל".

ותמה מרן הגר"ח זצ"ל מה נשתנה מצות קרבן תמיד שכל ישראל אחראים, משא"כ מצות קטורת משמע שם במצוה ק"ג שאם לא הקריבו קטורת רק הכהנים אחראים ומאי נ"מ ביניהם?.

מקורות הערות והארות

^{קמב} כתבי תלמידים. וכמו שכתב בזה מרן הגר"ח בספרו בהלכות תמידין ומוספין בביאור דברי הר"מ עיי"ש. וע"ע משי"כ מרן הגר"ח בספרו על הר"מ בפ"ט מביאת מקדש הלכה ז'.

^{קמג} עיטורי תורה ח"ג עמ' 237, פרפראות לתורה ח"ב עמ' 145.

תה
ב'
בו
לך

ור

ת"

ר

ה,

נס

גן

קה

כן

יה

ית

יב

ה,

עד

אר

ספר

שמונה מי יודע

על 'קושיית הבית יוסף' בנס פך השמן
ובו אלף תירוצים מלוקטים מספרי גדולי הדורות
בתוספת תירוצים חדשים מאת המחבר

ועליו חונה חיבור

באר בשדה

ובו ביאורים וחיידושים ציונים והערות
על תירוצי קושיית הבית יוסף
ועליהם נוספו בסוף הספר

מילואים

בהם יתנו כ"ה מערכות - הרחבות בנושאים
אשר נידונו בקצרה ביבאר בשדה

כל אלו פרי יגיעתו ויצירת כפיו של
הרה"ג ר' שמואל דוד בן הרה"ח ר' צבי וייס זצ"ל
אשר הכינם וערכם בחייו ונלב"ע בטרם העלם תחת
מכבש הדפוס והובאו לדפוס אחר פטירתו על ידי בני
משפחתו שיבדלחט"א

נדפס בשנת 'בני בינה ימי שמנה קבעו' (עם האת"ת)
תשי"ב לשי"ק פה עיתון ירושלים תוכב"א

16

באמבואה דספרי תי' דהאיסור לכבות את הנרות הוא רק בבוקר, אבל בין הערבים היו מכבין את הנרות כדי לקיים מצות הטבה והדלקה קצא.

בחומת אנך תי' בדרך א' בשם הר"ר וידאל צרפתי שלא היה נס זה אלא בנר מערבי, אבל בדרך ב' כתב שהשמן היה קיים והיה מקיים הדלקה בחילוף פתילה חדשה עכ"ל, וכן כתב במועדים וזמנים (סי' קל"ט) ליישב את דברי הזית רענן שהיו מחליפין את הפתילות בכל יום, ומעבירין את האש מפתילה לפתילה, ובזה קיימו מצוות הדלקה קצא.

במנחת יצחק (ח"ב סי' קכ"א) תירץ שבאמת היו מכבים את הנרות בכל יום, וכוונת ר"ח סגן הכהנים היא שדלקו הנרות מר"ה עד ר"ה, ואע"פ שכיבום והדליקום בכל ערב, מ"מ השמן שהיה במנורה בר"ה הספיק עד ר"ה שלאחריו.

והגר"י (זבחים יא, ב) כתב שיש בזה מח' ראשונים, דהרמב"ם ס"ל שהמצווה היא שיהיו הנרות דולקים, אבל לפי שיטת הרשב"א בתשו' (ח"א סי' ש"ט) והרמב"ן והר"ן בשבת (כב, ב) שכבין הערבים אפי' לא כבו הנרות מעצמם, מכבם ומדשנם ומדליקם שוב כדי לקיים מצוות ההדלקה בין הערבים, א"כ אע"פ שהיו הנרות דולקים, צריך לכבותם ולהדליקם.

וכן יש להוכיח מדברי רש"י (שבת כב, ב) שפירש דאי הדלקה עושה מצווה היינו משום דילפינן לה ממנורה, ומשמע שבעינן מעשה הדלקה בכל יום, ולדבריהם תיקשי קושיית השפת אמת היאך קיימו מצוות הדלקה כל אותם הימים.

ונאמרו כמה דרכים באחרונים ליישב את קושייתם:

חידושו של כ"ק מרן ה'אמרי אמת' שקיימו מצוות הדלקה ע"י שהוסיפו שמן בנר

וא"כ י"ל שקיימו מצוות הדלקה ע"י שהוסיפו בכל יום שמן בנר קצא.
אבל באבני נזר (או"ח סי' תק"ד) הוכיח מדברי הרא"ש (שבת פ"ב סי' ד') שכ' דמי שהדליק ולא הי' בו כשיעור ואחר כך הוסיף

בספר תורת חיים (פר' תצוה) מובא ששאל הגר"ח את האמרי אמת על דברי המדרש הנ"ל היאך קיימו מצוות הדלקה, ויישב לו האמרי אמת ע"פ דברי הגמ' בביצה (כב, א) הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר,

באר בשדה

קצא. וכן הביא מדברי רש"י (מנחות פג, ב ד"ה סמנה) ומדברי תוס' בשבת (כב, ב ד"ה יבה היה מסיים) דהיו מכבין את הנר מערבי, ואח"כ הדליקוהו מחדש.

וכן הביא בשם הר"ן (והוא בחידושים לשבת המיוחדים לר"ן) שכתב ד"ל: 'וכן אתה אומר בנר מערבי עצמו שבכל ערב מדשנו ומדליקו מהם לאתר שהדליקו ממנו, שאם אי אתה אומר כן נמצא מערבי כ"ז שהי' הנס קיים לא הודלק אלא פעם א' וזה אינו אלא בכל ערב וערב מצות הדלקה עליו, וכ"כ במאירי שם.

קצב. ולפ"ז ביאר מה שכתב בדרכי משה (סי' תרע"ג סי' ו') בשם האבודרהם (סדר נר חנוכה עמ' צ) והכלבו (סי' מ"ד) שנהגו להחליף הפתילות בכל יום, והיינו שנהגו להחליף דומיא דמנורה, שהחליפו בה פתילות בכל יום מימי החנוכה.

קצג. ובמועדים וזמנים (ח"א סי' קל"ט) העיר על דברי האמרי אמת דבשבת חיובו משום מבעיר הוא על הטיפה הדולקת, אבל א"ז נחשב כאילו הדליק בשבת את כל השמן, אלא את הטיפה הנוספת, וא"כ היאך קיימו בזה מצוות הדלקת הנרות, הלא בעינן 'תן לה מדתה שתהא דולקת מערב ועד בקר'.

זגרא"י
האמרי
המדרש
שם
לפנים,
משום
דלקים.
לכותם
רמב"ם
פענח
רמב"ם
קושיא
מבעיר,
להדליק,
תמידין

שמן לכשיעור לא יצא, ומבואר דנתינת השמן אינה נחשבת להדלקה אף שהנותן שמן לנר בשבת חייב עלי' משום מבעיר, מכל מקום לאו הדלקה היא קצו, ובאמת באגודת אוזב (נר חנוכה אות ה') תמה על הרא"ש מדברי הגמ' בביצה הנ"ל.

ותירצו באגודת אוזב (שם) ובמקראי קדש (חנוכה סי' ז') בשם בן אחיו שיש לחלק בין שבת למנורה, דבשבת החיוב משום מבעיר, ולכן כשמוסיף שמן בנר, הרי הובער שמן אחר קצו, משא"כ בהדלקת המנורה והדלקת נר חנוכה דהדלקה עושה מצוה, וכשמוסיף אינו נחשב כמדליק, רק כממשיך ההדלקה הקודמת, ולא יצא ידי חובת הדלקה קצו.

וראה במנחת שלמה (תניינא סי' נ"ח) שדייק מסתימת דברי הטור (סי' תרע"ה) שכ' 'אבל לא ידליק ויתן שמן אחר כך', ומשמע שאפי' יוסיף שמן כשיעור לא יצא, משום שההוספה אינה נחשבת להדלקה וכדעת האבני נור, וכן דייק באגודת אוזב (שם) מדברי הרא"ש.

וכ"כ החיי אדם (קניד) אבל אם לא היה בו כשיעור קודם שהדליק, אף על פי שאחר הדלקה הוסיף בה שמן עד שדולק אפי' כל הלילה לא יצא כיון שבשעת הדלקה לא היה בו כשיעור.

וכ"כ בשו"ת מקראי קדש (חנוכה סי' ז') שמפשות דברי הפוסקים שלא נתנו עצה כי אם לכבות את הנר ולהוסיף כשיעור ולהדליקו, משמע דלא מהני אפי' אם יוסיף כשיעור שלם.

אבל בשו"ע כתב הלשון: 'אבל אם בייך והדליק ואח"כ הוסיף שמן עד כדי שיעור לא יצא י"ח', ודייק בזה במנחת שלמה שאם הוסיף שיעור שלם יצא ידי חובתו, וכן הוכיח מדברי הרא"ש בביצה (כפ, א) שבי' הטעם מדוע מוסיף שמן בנר חייב משום מבעיר 'משום שמאריך בהבערתו וכו' ומה שהוא דולק מכאן ואילך הרי כאילו הוא הדליקו'.

באר בשדה

קצו. ומכ"ק אדמו"ר מטאלנא שליט"א שמעתי לחלק בזה, דדוקא לגבי חנוכה דעיקר מצוותה לפרסומי ניסא בעינן שידליק את הנר בפועל, ולא סגי בהוספת שמן, אבל במנורה שבמקדש יוצא במוסיף שמן.

[ובהררי קודש (על המקראי קדש שם) חילק באופן אחר על פי שי' הגר"ח (הל ביאת מקדש פ"ט ה"ז) דאין המצווה במנורה עצם מעשה ההדלקה, אלא שיהיו הנרות דולקים, ובזה מתקיימת מצות הטבה עיי"ש. ולפי"ז דדוקא במנורה מהני הוספת השמן, שע"ז ממשיך את ההדלקה הקודמת שיהיו הנרות דולקים].

קצה. ובהגהות הררי קודש שם כתב, דחילוק זה בין שבת לחנוכה, א"ש לפי האבני נור (סי' רל"ח) דגדר מלאכת הבערה בשבת היא משום שריפת וכליון השמן, אבל לפי מש"כ השו"ע הרב (קרא סי' תצ"ה אות ב) דמלאכת הבערה משום דיבוי האש, אין לחלק בזה, וכסברת האמרי אמת. L

קצו. ודעת האמרי אמת נראה דס"ל כדעת השו"ע הרב שגם בשבת מלאכת מבעיר גדרה הוא 'דיבוי השלהבת', וא"כ מדברי הגמ' בביצה יש להוכיח דהמוסיף שמן בנר נחשב כמדליק ממש, וכן מבואר בדברי הרא"ם הודבינן והאגודת אוזב שהשיגו על הרא"ש מדוע לא יצא אם הוסיף על הנר להשלימו לכשיעור, הרי סוף סוף יש כאן הדלקה שחייבים עליה בשבת.

או יש לומר דסבידא ליה להאמרי אמת דחיוב מבעיר הוא משום שבאותו רגע שמוסיף מתגדל האש, ולכן גם במנורה אף שהדלקה עושה מצוה, הרי הגדיל האש ומועיל, ועדיין צ"ע.

עוד נראה לבאר לפי מה שכתב בכלכלת שבת ומלאכת מבעיר דהמוסיף שמן לנר הוי תולדה דמבעיר, ובתוס' בכורות (נ"א, א) כתבו אע"ג דלענין בכור לא מחייב ביה משום לא תגז, לענין שבת יש לחייב משום תולדה דגזוז, ומשמע דהתולדות אתרבו רק לשבת ולא לכל התורה, והיינו דא"י חשיב מבעיר ממש, אלא שדומה בתכונתו למבעיר, לכן נחשב לתולדה דמבעיר, ואיתרבי לאיסור שבת, אבל לגבי חנוכה לא חשיב מבעיר ולא יועיל הוספת שמן. L

וכ"כ הבן איש חי (נ) תולדות זאב על שבת כן בשם דודו הגרצ"פ התעוררות תשובה (ח"ג)

הי

לכאורה אכתי תיקשי לו אמת דאע"פ י בנר בכל יום ע"י שה היאך קיימו מצוות הט יום, לפי שי' רוב הרא תיקון הנרות והכשרת

וכ'רשימות תלמידי סולוביצ'יק שליט"א אמת הוא ששאל את הנ"ל, הביא המשך ה את הגרי"ז מה הועיל ו אכתי תיקשי היאך קיי בכל יום, והשיב לו אלא שלא הקשה האנ

קצו. אבל צ"ב דזה דוקא בו, וגם לפי שי' הרשב"א ולדבריו אין ראייה שאפש מצוות הטבה כלל [וכן ה

בנר כשיעור שלם יצא ידי חובתו, וראה שם (סי' ל"ד) שנסתפק ביו"ט הסמוך לשבת ואין לו אלא נר של יו"ט אי יוצא יד"ח בהוספת שמן בנר של יו"ט שידלק גם בשבת.

וכ"כ הבן איש חי (פר' וישב אות ח'), ובספר תולדות זאב על שבת (ח"א דף קי, ב) הביא כן בשם דודו הגרצ"פ פראנק, וכ"כ בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ב סי' ל"ד), שאם הוסיף

הואך קיימו מצוות הטבת הנרות בכל יום

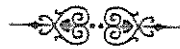
על מצוות הדלקה, ולפיכך לא תירץ לו הגר"ח אלא על מצוות הדלקה.

והגר"ד עצמו תירץ על פי מה שכתב הרמב"ם שם דנר שכבה מצות הטבתו ע"י החלפת הפתילה והשמן אבל אם לא כבה מתקנו וזהו הטבתו, ומבואר דע"י תיקון הפתילה מקיים שפיר מצוות הטבה קצו, ואיתא ברמב"ם בפ"י המשניות (מעילה פ"ג) דסגי לזה בקציצת ראש הפתילה שנשרף, וא"כ י"ל דבאופן כזה קיימו מצוות הטבת הנרות כל אותם הימים.

בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' קכ"א) תי' דס"ל לר"ח סגן הכהנים שלא נאמרה מצוות הטבת הנרות, אלא באופן שמצאם דולקות ע"פ דרך הטבע שלא נתן שם שמן אלא מערב עד בקר.

לכאורה אכתי תיקשי לתירוצו של בעל האמרי אמת דאע"פ שקיימו מצוות הדלקה בנר בכל יום ע"י שהוסיפו שמן בנר, מ"מ היאך קיימו מצוות הטבת הנרות בשחרית כל יום, לפי ש"י רוב הראשונים ש'הטבה' היינו תיקון הנרות והכשרתם להדלקה.

וכרשימות תלמידים' משיעורי הגרא"י סולוביצ'יק שליט"א לפי גירסתם שהאמרי אמת הוא ששאל את הגר"ח מדברי המדרש הנ"ל, הביא המשך המעשה ששאל הגר"ד את הגר"ז מה הועיל תירוצו של הגר"ח, הלא אכתי תיקשי היאך קיימו מצוות הטבת הנרות בכל יום, והשיב לו הגר"ז שאין הכי נמי, אלא שלא הקשה האמרי אמת להגר"ח אלא

באר בשדה

קצו. אבל צ"ב דזה דוקא אם לא דלק הנר כראוי, אבל אם דלק כראוי וכן מסתבר שהיה בשמן הנס, מה תיקון יש בו, וגם לפי ש"י הרשב"א בתשו' (היא סי' ש"ט) דפליג על דברי הרמב"ם וס"ל שלא היו הנרות דולקות ביום כלל, ולדבריו אין ראייה שאפשר לתקן את הנרות בעודם דולקות, מ"מ מלשוננו משמע שגז' שלא כבה לא נאמרה בו מצוות הטבה כלל [וכן הובא בתוס' יו"ט ותמיד סי' מ"ט] דאם מצא הנרות דולקות אין מחוייב להיטיב כלל].